

BUITEN

7^E JAARGANG N^O. 39.

ZATERDAG 27 SEPTEMBER 1913.

foto C. Steenberg.

EEN DOOR DEN ZEEWIND VERIJLD GEDEELTE DER VERMAARDE SPARRENLAAN
IN HET BOSCH BIJ BERGEN (N.-H.).

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

DE ZONNEVROUW, DOOR GASTON LEROUX (13)	BLZ. 462
STEMMING (GEDICHT), DOOR WILLEM VAN HARREVELT.	„ 463
BERGEN IN KENNERMERLAND, (SLOT), DOOR C. VAN SON, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 461, 464—466
DE ZUIDERPOORT OF DROMEDARIS TE ENKHUIZEN, DOOR G. DE GRAAF, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 466—467
DRIE VRIENDEN, ILLUSTRATIE	BLZ. 468
MOEDERGELUK, ILLUSTRATIE	„ 468
DE ONAFHANKELIJKHEIDSEESTEN DOOR DE DIRECTIE DER METAAL-GLOEILAMPEN-FABRIEK AAN HET PERSO- NEEL AANGEBODEN, ILLUSTRATIE	„ 469
DE ERWTENKEYER, (VERVOLG), DOOR J. H. FABRE, (VERT. DOOR G. H. PRINSEN GEERLIGS).	„ 469
HET DOOR SOMMER GESCHILDERDE DIORAMA DER NEDERL. HEIDEMAATSCHAPPIJ TE SCHEVENINGEN, ILLUSTRATIE	„ 469
DE PLANTENKEURING DER NEDERL. MAATSCH. VOOR TUINBOUW- EN PLANTK. IN „ARTIS” GEHOUDEN, GEÏLL. MEVROUW A. NOORDEWIER-REDDINGIUS, DOOR WOUTER HUTSCHENRUYTER, GEÏLLUSTREERD.	„ 470
DE OPENING DER TUINBOUW-TENTOONSTELLING TE BREDA OP 20 SEPTEMBER L.L. ILLUSTRATIE	„ 471
DE OPENING DER DOOR HET KON. AARDRIJKSK. GEN. INGERICHTE TENTOONSTELLING OP AARDR. GEBIED. ILL. DE MUURTEEKENINGEN VAN HET ZWEEETKAMERTJE VAN HET LEIDSCHHE UNIVERSITEITSGEBOUW.	„ 472

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

DE ZONNEVROUW

door GASTON LEROUX.

(13) (Geautoriseerde vertaling).

DERDE BOEK.

LIBERTAD, de ongelukkige boy, is overdekt met messteken. In zijn gelaat, in zijn rug, in zijn borst, overal. Hij reutelt. Men sleept hem naar het venster. Daar ondervraagt men hem. Hij boet zijn misdaad wel, zoo spreekt hij. Raymond kan dit weinig schelen; hij wil van hem weten waar Maria-Theresia verblijft houdt. Met een slap gebaar wijst Libertad naar de verre Sierra. En de arme jonkman snelt de trap wederom af, want hij heeft begrepen dat de Indianen met zijn verloofde hun reeds een heel eind vooruit zijn.

Op den weg vindt hij oom Ozout, die zijn uiterste best doet om den kleinen Christobal te troosten. Het knaapje was in den auto geklommen en had daar de mantel van zijn zuster gevonden. Dien hield hij nu omklemd, en ver in de omgeving weerklinkt zijn hartstochtelijk geschreeuw: Maria-Theresia! Maria-Theresia!

Snikkend werpt het kind zich nu in de armen van Raymond: „ze hebben haar meegenomen, de leelijke menschen.” De jonkman duwt hem echter ruw van zich af. — Een paard! Een muilezel! Iets. Iets. Wát ook, om hen na te zetten! God, God, die domme, groote, nuttelooze auto. Die kon wel dienen om haar weg te voeren. Om haar in te halen is hij onbruikbaar. Hij kan niet door de enge bergpassen. . . .

De knaap maakt hem opmerkzaam op een geluid, dat van achter de *bodega* klinkt. Ze luisteren. En werkelijk, het is of hoeven tegen een houten schutting kloppen. Zelfs meenden zij zwak gedempt hinniken te vernemen. Was het zinsbedrog?

Raymond ijlt naar achter. Het zijn lama's. Drie uitgemergelde, afgezwogde lama's. Maar een lama hinnikt niet, en de kleine Christobal heeft stellig toch hooren hinniken. Raymond loopt de gebouwen eens langs, en . . . plotseling drukt hij zich tegen den muur. Daar, dàar ziet hij een man te paard, onbeweeglijk. Die leek de hacienda te bewaken. En dicht bij dien ruiter staat een fijn, nerveus dier, met tengere pooten als een geit, met een langen hals en opstaande ooren. Het is een lama van de Cordilleras. Dit dier volgt vermoedelijk zijn meester als een hond. Een paard en een lama! De kleine Christobal is ademloos.

Maar de ruiter is overbodig! zegt Raymond, en op hetzelfde oogenblik schiet het paard schichtig zijwaarts, de ruiter schreeuwt een vloek uit, een schot knalt. Een schim, tegen een muur gelegerd, heeft een revolver afgeschoten. De ruiter tuimelt met uitgestrekte armen omlaag. De schim is reeds in het zadel ge-

sprongen, en rukt reeds aan den toom. De kleine Christobal is reeds toegeschoten.

Zeg je vader, dat ik er alvast één heb vernield! En dat ik een paard heb! roep Raymond hem toe, want die wás het. En voort rent hij den weg naar de *Sierra* op.

Het kind antwoordt niet. Het loopt den lama na, die achter het paard aan gaat; en het grijpt het dier met de kleine knuisten in de wol, en het spreekt het beest toe, zooals, naar het denkt, lama's moeten worden toegesproken. Dan springt de knaap er op, en vòòrt gaat het, den anderen ruiter achterna langs oom Ozout die wanhopig zijn bevende armen in de lucht heft.

Intusschen spoedt het verhoor van Libertad ten einde, daarboven in het donkere kamertje. De commissaris heeft den markies overgehaald om erbij te blijven; immers van hoeveel waarde konden de laatste verklaringen van den boy nog zijn, terwijl de la Torre op den bergweg niets te maken had, niets zou kunnen doen zoolang men hun geen paarden verschaft had. Natividad zeide, nu heel spoedig hulp te verwachten, of van Callao, of van Chorillos. Uit een van beide plaatsen zouden de troepen wel dadelijk aankomen. Hij overdacht intusschen, welk een uitkomst een getuige als de markies was bij de verklaring, gelijk die van den boy, waardoor zijn, Natividad's, beweringen omtrent de schrikkelijke gebruiken der Indianen, bevestigd werden. En hij kwelde den boy met vragen tot aan diens laatste zucht.

Uit het, door benauwdheden en pijngekreun onderbroken verhaal van Libertad bleek duidelijk, dat de aanslag reeds geruimen tijd was voorbereid, en dat men reeds vele maanden geleden de dochter van den markies tot het offer bij de toekomstige *Interaimy*-feesten had gekozen.

Omstreeks dien tijd waren de Indianen begonnen, Libertad's trouw aan zijn meesteres op de proef te stellen. En lang had de boy geen weerstand geboden. Men bood hem een tamelijke som gelds, en hij zou daartegenover zich verbinden om op een te bepalen avond de auto naar een plaats te brengen, die hem zou worden opgegeven, waarbij *hij dan niet om mocht kijken naar wat er achter hem geschiedde*. Hij had in alles toegestemd, en zou tweehonderd zilveren *soles* ontvangen; vijftig werden hem in voorschot uitbetaald.

En met wien kwam je dat alles overeen? vroeg de commissaris. Met den bediende van de Franco-Belgische bank, die wel eens op het kantoor bij ons kwam, Oviedo heet hij.

De markies sprong overeind.

Oviedo Huaynac Runtu! riep hij uit. — de man, die ons op onze reis naar Cajamarca geen oogenblik verliet! De Indiaan, die hen na hun vertrek uit Lima op den voet gevolgd was! Als deze ellendeling te Callao de ontvoering van Maria-Theresia had voorbereid, kon het ook wel niet anders of hij had met spijtigheid haar vertrek naar Cajamarca gezien. — Op deze wijze werd voor den commissaris het gedrag van Oviedo verklaard: die voortdurende zorgen onderweg, en diens bezoek aan den commissaris van politie te Cajamarca, om dezen ertoe te nopen, de reizigers te bezoeken in de herberg, om hen te wijzen op het groote gevaar, dat zij loopen zouden met nog langer te Cajamarca te blijven. Wellicht was ook hij het, die den goeden raad had doen brengen, welke, quasi uit hulpvaardigheid en welwillendheid gegeven, des te eerder Maria-Theresia terug zouden doen keeren naar de plaats waar hij zijnen val voor haar had opgesteld.

— En wanneer is de dag en het uur je aangezegd? vroeg de commissaris aan den stervende, hem het bovenlijf ondersteunend.

— Even van tevoren is Oviedo bij me gekomen, en zei: „Het moet vandaag gebeuren. Iemand zal je aanspreken met „Dios auki tiourata” *), klim dan dadelijk in je auto, en kijk niet om, wat er ook gebeure. Hoè je rijden moet, en waarheen, zal je gezegd worden. Je doet niets voor net je bevolen wordt, of je bent des doods.”

Libertad verhaalt hortend en stootend het verloop van den aanslag.

Het was even over half zeven, toen de boy zich op den schouder vcelde kloppen, en tegelijk sprak men hem toe met: „Dios auki tiourata”. Opkijkend, was hij ontzet achteruitgedeeind. Zulk een wezen als hem daar die woorden zei, had hij nog nooit in zijn leven gezien, tenzij dan wellicht op de Indiaansche begraafplaatsen. Hij had eerst geloofd, dat daar een spook uit den grond was opgedoemd. Na even weifelen was hij dan toch in zijn auto geklommen, en wetend, dat één gebaar van onwil hem het leven kosten zou, wachtte hij de verdere bevelen af. Dat hij echter niet mocht omkijken, belette hem niet het spel te vatten, dat zich daar nabij het venster afspeelde: hij had zeer wel begrepen, dat men de dochter van den markies de la Torre ontvoerde.

Nu had hij spijt, doch het was reeds te laat. Op een hem gegeven bevel reed hij naar de *muelle Darsena*, de San Lorenzostraat door. In deze straat moest hij voor een lage deur stilstaan, en een Indiaan was naar buiten gekomen. Hij herkende ingekeken, en in het Quichua gezegd: „Het is goed. Tot straks onderweg even te stoppen bij de *hacienda* van Ondegarda, die hij, Libertad, zeer wel kende van vroeger; hij had er wel eens

*) Dit is Aïmara-Indiaansch, en beteekent: goeden dag.

brandewijn gekocht. In wilde vaart was hij er thans heen gereden. In de auto hoorde hij geen geluid. Zou de señorita dood zijn? Geen woord klonk tot hem door, geen zucht, niets. Aan de hacienda gekomen, bemerkte hij dat deze verlaten was. De deur stond wijd open. Toen keek hij vanzelf om, en hij bespeurde drie dwergen met afzichtelijke hoofden; één der koppen was vierkant, het andere langwerpig, het derde had den vorm van een suikerbrood. Deze afschuwelijke kereltjes droegen met groote behoedzaamheid het lichaam der señorita uit het voertuig. Hij herkende haar duidelijk door den safraangelen sluier henen, met welken men haar bedekt had. Het leek wel, of zij sliep.

De drie dwergen droegen haar de *casa* binnen. En hij, Libertad, wachtte nu op het geld, dat hij verdiend had. Zoodra hij dat had ontvangen, zou hij de auto naar Callao terug rijden, in de sierra vluchten en blij zijn dat de ellendige geschiedenis nu maar uit was.

De mesties hoorde dan hoefgeklap naderen, en spoedig daarna was hij omringd door een dertigtal Indianen, die allen een rooden puncho droegen. Zij werden aangevoerd door Oviedo en Huascar. De laatste had Libertad bevolen, de *casa* binnen te gaan.

Libertad was niet weinig verbaasd, in een vertrek een dozijn vrouwen aan te treffen, die geheel in het zwart waren gekleed en den rouw-haik om het hoofd gewonden hadden, zoodat van haar gelaat niets dan de oogen zichtbaar was. Zij stelden zich op voor de belendende kamer, waarin zich waarschijnlijk de dochter van den markies bevond.

— De *mammaconas!* had de commissaris gercepen, toen de boy van deze vrouwen sprak. De arme Natividad transpireerde geweldig van de inspanning om den stervende rechtop te houden en uit te vragen. — Ja, de *mammaconas!* Nu weten we het zeker, met wie we te doen hebben. Verder... verder. Wat gebeurde er nog? Toe, vertel het ons, en God zal je genadig wezen.

— Ja, de *mammaconas*. Die waren het. God zal me genadig zijn... ik wist niet dat ze de señorita ontvoeren zouden... Maar alles is nog niet verloren... Ge zult haar redden... vóór dat afschuwelijke met haar gebeurt... Ik heb alles verstaan; die kerels wisten niet dat ik het Aïmara-Indiaansch versta, en ze hebben dus hardop alles besproken. — Atalhualpa zal een schoone echtgenoot hebben, zei er een. — De zon en de zoon der zon konden zich verheugen, meende een ander. Toen zij voorbijging vielen allen op de knieën.

— Heb je haar zien voorbijgaan? drong de markies woest aan, en hij stak het gelaat naar voren tot vlak nabij den mond van den stervende, opdat hij geen woord, geen enkel, missen zou.

— Ja, ik heb... haar gezien, señor... haar, die ik voor tweehonderd zilveren soles verkocht heb... maar ze zal me vergeven... ze is zoo goed... ze zal me vergeven, zoodra ze door u is bevrijd...

— Wat zag je dan? Hoe... hoe liep ze voorbij? sliep ze dan niet meer? Aldus drong koortsig de commissaris aan.

— Ze kwam uit de kamer, ondersteund door de vrouwen in de zwarte kleeren, en de drie afschuwelijke dwergen dansten rond haar. Het leek wel of ze geen kracht meer had. Die vrouwen hadden haar zeker iets ingegeven... of haar laten ruiken aan een of ander giftig bereidsel... zooals zij die zelf maken... Ja, ik heb de señorita nog gezien... o, zij droeg een gouden sluier, en een gouden haika om het gezicht... alleen haar oogen kon ik zien... heel groot leken die, en zoo vast, vast waren haar blikken... vast als die van een doode, en ik... ik... viel ervoor op mijn knieën... Zij liep... zij liep... als een slaapwandelaarster... en het was zoo stil... de dwergen dansten, dansten, maar dat gaf ook niet het minste geluid... zoo kwam ze buiten. En daar stegen allen op. De mannen op hun paarden... de *mammaconas* op muilezels... prachtige muilezels, die uit de sierra waren meegebracht... ah... ah... ik sterf... maar... ik was voor het venster gaan kijken... Ik zag alles wat er gebeurde... Ik had in de *ranchos*, als ik met de Quichua's een pisco dronk, wel eens hooren vertellen van gebeurtenissen, waar *mammaconas* bij voorkwamen... Ze zijn verschrikkelijk... zwarte spoken lijken ze bij het gaan... In die hacienda was alles voorbereid. In die verlaten hacienda. De bewoners waren vermoedelijk door de Indianen vermoord. Een van de *mammaconas* had de señorita bij zich op haar muilezel genomen. De anderen bleven er dichtbij, om op haar beurt de señorita te dragen. Die leek welk een groot slap pak van gele stof in de zwart armen, tusschen de zwarte sluiers... Dat pak bewoog niet. Vóór haar uit reden de drie dwergen te paard, en voor hèn weer uit reed Oviedo, die het teeken tot vertrekken gegeven had. In galop reed de troep heen, den weg naar de sierra op, ginds, langs de verdroogde beek. En met hen mee naar den zonnetempel voerden ze de zonnevrouw... De zonnevrouw... want... *het is het feest... van het Interaymi!*... maar u... maar u redt haar wel... in de Sierra. Dan zal God mij genadig zijn.

Dit zeggend, sloot hij de oogen. Het leek of hij dood was. Dan scheen hij weder een weinig sterker adem te halen; hij bewoog zachtkens de oogleden.

— En wie heeft jou zoo gewond? vroeg Natividad. — Was het bij geval omdat je je meesteres wilde redden?

De boy had een bitteren glimlach; hij vatte dat de ander hem nog smaalde.

— Ik heb gekregen wat ik verdiend heb, zeide hij zieltogende, en hij poogde een kruis te slaan. Zijn arm viel echter slap neer

bij dit gebaar. — Toen ik mij voor het venster omkeerde, zag ik alleen Huascar in de zaal. Ik vroeg hem, me te betalen. Hij zei niets, maar wees met zijn hand naar de tafel, waar de tweehonderd soles in zilver lagen neergeteld. Ik zei: „voor dit zaakje is het niet te veel. Ik had niet gedacht dat mijn meesteres ontvoerd worden zou.”

— „Als je geweten had wat het plan was, had je dan niet geholpen?” vroeg hij. Ik antwoordde: „zeker, maar dan voor niet minder dan vierhonderd soles. Geef me er vierhonderd en ik zal er nooit met iemand over spreken.” Dat antwoord was mijn ongeluk. Huascar, die, terwijl hij met me sprak, aldoor zijn rechterhand onder zijn puncho gehouden had, kwam nader, en terwijl hij afschuwelijk glim'achte, gaf hij me een vuistslag. Eerst begreep ik niet, en dacht dat het een vuistslag was. Maar ik zag hem zijn hand weer opheffen. Hij had er een breed mes in. Gillend vluchtte ik. Hij sprong me achterna en raakte me opnieuw, in den rug nu. Hij stiet me herhaaldelijk, onder het loopen, tot ik op deze verdieping in elkaar zakte en hij dacht dat ik dood was...

Thans reutelde hij en leek wel zeer na aan zijn laatsten ademtocht te zijn. De markies en Natividad sprongen beiden op. Buiten had een schot geklonken.

Zij liepen ijlings naar het venster. Oom Azout dwaalde altijd nog rond de auto. Ze vroegen hem, waar Raymond en de kleine Christobal waren. De ander zei angstig, dat ook hij hen overal zocht. Ter zelfder tijd zagen zij snel als een bliksemstraal Raymond te paard den grooten weg op rennen. De knaap volgde op zijn lama. Zij riepen, maar geen van beiden hoorden hen. Nauwelijks was het geluid van hun draf verklonken, of men hoorde op den weg naar Chorillos het sneller hoefgeklap van een galop. En eenige seconden later verscheen een troep ruiters.

IV.

Als wij paarden hebben hebben wij klaar! riep Natividad. Die Indianen gaan zonder twijfel naar Cuzco of naar de buurt van Titicaca, maar het kan niet anders of zij zullen op de soldaten van Veintemilla botsen. Wij moeten hen volgen tot wij een officier tegenkomen; die zal ons, wanneer we hem de zaak uiteenzetten, dadelijk helpen. Die schurken weten wel wat ze doen. Ze verlaten de *costa*, want daar zouden ze niet ver komen; in Canête of Pisco zouden ze al gearresteerd zijn.

Zij liepen naar de ruiters toe.

Oom Azout vroeg iets aan den markies, maar deze antwoordde hem niet eens.

De ruiters waren soldaten uit Chorillos, aan Natividad tot hulp gezonden. Nauwelijks waren ze afgestegen, of de markies sprong op een der paarden en joeg voort, achter Raymond en den knaap aan.

— Krankzinnigheid! bromde Natividad. — Ze zullen botsen op de bende, en die kerels zullen hen vernietigen.

— Maar wat moet er dan gedaan worden, mijnheer de commissaris? stotterde François-Gaspard, die, ofschoon vol medelijden voor het jonge meisje, in dit avontuur liefst maar een weinig achteraf bleef.

— Van verre hen volgen, antwoordde Natividad.

— Heel goed. Trachten te zien waar ze heen gaan, ze voortdurend in het oog houden...

Ah! Er is nog een regeering, er zijn nog soldaten, er is nog een politie in Peru... Wij zullen hun alle aanwijzingen geven! riep Natividad, en hij wendde zich tot de vier soldaten, die men hem gestuurd had; het was alles wat van de troepen in de *costa* gemist worden kon.

François-Gaspard vond alles best, nu hij wist dat de commissaris (zooals hij hem noemde) zich door deze soldaten zou doen vergezellen.

Op dit oogenblik kwamen van Callao drie bereden politie-mannen, die aan hun chef hunne muilezels afstonden.

(Wordt vervolgd).

STEMMING.

Zooals de branding fel bewogen,
door woeste winden opgezweept,
op harde rotsen dondrend breekt
en dan uiteenspat tot wat schuim
en steeds opnieuw weer aan komt rollen
en bruischend weer verbrijzeld wordt,
zoo woelde in het rustloos hoofd
het wild gewirwar van gedachten,
totdat de geest van 't slingren moe
naar zoete vree en rust verlangde.

Nu is die rust er neer gedaald,
heeft blank omsluiert mijn gedachten,
die zijn als stille droomen nu,
in wonderschoone harmonie
en onbewogen als het water
in diepre lagen van de zee.
Och, mocht dat zoo toch altijd duren,
die kalme zoete mijmerij,
waarbij muziek de ziel doorklinkt
in hoog verheven melodie.

WILLEM VAN HARREVELT.

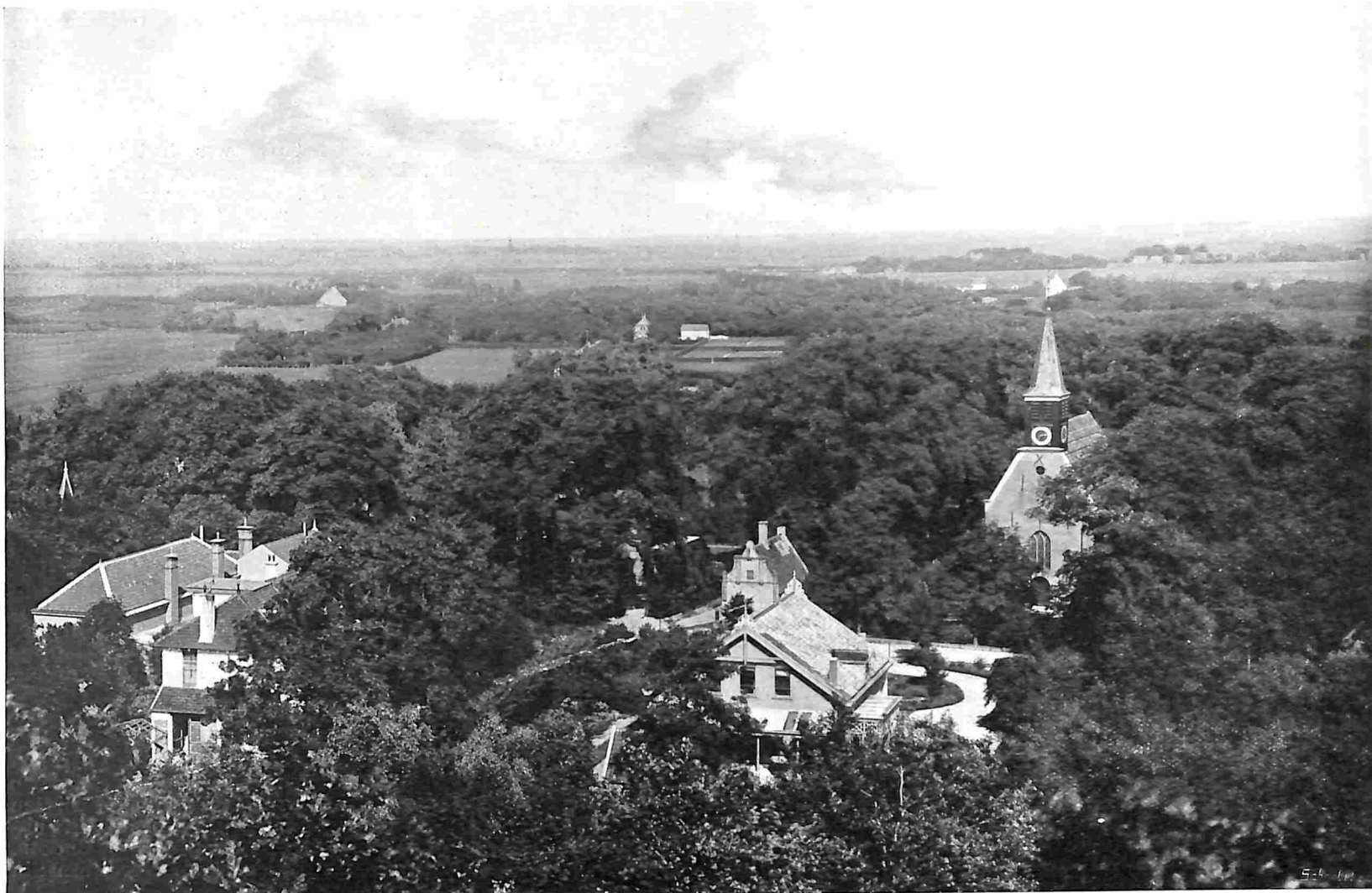

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT OP SCHOORL.

BERGEN IN KENNEMERLAND.

II. (Slot).

UREN kunnen we in het Bergerbosch dwalen en overal lokken smalle laantjes, die naar de uitloopers van de duinen voeren, tot heerlijke wandelingen. Het kan ons in den schemeravond gebeuren, als onze voeten door het lange, smalle, mulle *Reigerpaadje* schuifelen, dat we plots bij een oud boschje van gekromde sparren met breed uitgewaaide toppen, grillig als Japansche dwergboomen, een vlucht reigers, opgeschrikt uit hun eersten slaap, boven onze hoofden zien kringelen, angstig met hun gekromde nekken en gestrekte bekken de lucht klievend. En verder, als we een heuvelig heitje beklimmen, donkerbruin afstekend tegen den rossen avondhemel, komt ineens leven tusschen de dennentopjes van het weggekapt en ziet ge de zachtgekleurde komijntjes naar alle kanten vluchten in hun holen, die ze in den vredigen vooravond, toen het licht ter kimme neeg, wel meenden te kunnen verlaten, zich veilig wanend tegen menschelijke verontrusting.

„O, die bosschen!” roept Mevr. van Reenen in haar beschrijving uit. „Ik weet niet wanneer ze het verrukkelijk zijn: in de lente, wanneer het teere groen als een sluier zich weeft om de twijgen, wanneer de nachtegaal zingt in het lage hout en de koekoek roept van verre, — in den zomer, wanneer de koelte toeft in de lommerrijke lanen, waar het naaldlof ritselt en de kruinen zijn gehuld in dennengeur, — in alle schakeeringen, — of in den winter, wanneer de kale takken zich kantig afteekenen tegen de lucht en het sapgroene mos zich vroolijk legert tusschen de stamden, of als in Sneeuwmaand het zonlicht zich ontleedt in myriaden van kristallen, als een witte wade dekkend wat weer lenteweelde wacht”.

Dat men, ondanks het telken jaar steeds drukker wordend vreemdelingenbezoek, toch nog zoo rustig en eenzaam kan dwalen in het Bergerbosch, pleit voor zijn uitgestrektheid. Alleen Zondags kunnen de dagjesmensen, wier weg meestal dadelijk van het Stationnetje door de Breelaan naar de uitspanning „Duinvermaak” leidt, het in dit schoone oord wel eens wat noodeloos druk en stoffig maken; maar wie zal den Alkmaarders en zelfs den Amsterdammers, die voor een enkelen dag in Bergen verpooving zoeken van stadsbenauwing en dagwerksleur, dit uitspanningsoord misgunnen?

Men moet ze hun zonnebad zien nemen op de hooge helling van het blinkende *Zandgat* en de jeugd er op zien stoeien en van zien afduikelen, om te beseffen wat hier aan levensenergie wordt uitgedrukt en aan levenslust wordt opgedaan.

Daar, bij den Watertoren op den duintop — die met zijn

stompen kegel op lagen cilinder de brokkelijn der heuvels niet siert — krijgt men al enig vermoeden wat de terecht zoo beroemde duinenreeks tusschen Bergen en Schoorl den natuurvriend te genieten geeft. Reeds hier heeft men een fraai gezicht op Bergen met zijn schilderachtige oude boerenhuisjes en coquette moderne, roodbedakte villa's en pensions tusschen donker geboomt, links de hooge duinenrug en rechts daarvan het frissche vlakke polderland met zijn stoffage van helder vee en het silhouet van Alkmaar's Groote Kerk aan den horizon, een panorama dat aan het buitenland herinnert. En wie dat zegt, bedoelt natuurlijk het bergland, dat den bewoner van Holland's weiden en velden immer imponeert. En daarom is het zoo jammer dat velen nog niet weten dat een soortgelijk genot, zij 't in wat bescheidener vorm, ook in Holland te genieten is.

De *Staatsduinen*, die bij het stille dorpje Schoorl hun grootste hoogten bereiken en met de schoonste heuveltoppen van onze oostelijke provinciën kunnen wedijveren, zijn niet alleen een lustoord voor den wandelaar, die niet tegen een moeizame klimpartij over mulle zandpaden en een huidbruinende zonnebranding opziet, maar een eerbiedwekkend bewijs van hoe rijkdom overleg en taai volharding op dorre kale heuvelen een rijkdom van boschcultuur kunnen te voorschijn roepen.

Donkerkleurend kloueren de oude sparren en jonge dennen, kantig eikenloof en ruig struikgewas, waartusschen de roode trossen lijsterbessen vroolijk opkruinen, tegen de ruggen der duinen op, haar blanke flanken en kruinen in bruine der huuving beschaduwend. En door die uren in den omtrek zich uitstrekkende, klimmende en dalende bosschen en aanplantingen, slingeren zich talrijke paden, die door hun wendingen, dalingen en rijzingen telkens nieuwe heuvelschappen voor ons oog ontrollen en ons zouden doen verdwalen, wanneer we zonder het wandelkaartje, dat duidelijk de wegen aangeeft, in deze duinenweelde doordrongen. Bij elk kruispunt staan eenvoudige naambordjes, die het oriënteeren gemakkelijk maken. Wie daar dwaalt bij den *Blijdensteinsweg* en de *Lovinkslaan*, den *Staringsweg* en de *Groeneveldslaan*, *Hazen*-, *Duivels*-, *Kectweg* en zooveel andere paden, doordringt tot den *Ouden Boschweg*, waar geen geluiden van de buitenwereld tot ons doordringen, vermoedt weinig, wanneer hij geen bepaalde studie van dit terrein gemaakt heeft, dat deze bosschen-, planten- en bloemenrijkdom — wie keert er niet huiswaarts met een bouquetje geurige thijm, blauwe scabiosa en campanula-klokjes of eenige groote zeedenneappels! — te danken is, vooreerst, aan het vol-

hardend streven van den landhuis-houdkundige en geoloog Dr. W. C. H. Staring, die tusschen 1865 en '69 van Rijkswegen met de ontginning van duin-top en duinpan een aanvang maakte. Met de, zij 't niet altijd geslaagde resultaten van toen, hebben mannen als Blijdenstein, van de Ned. Heide-Mij. en Lovink, de bekende directeur-generaal van Landbouw (thans in Indië) hun voordeel gedaan en wat door hun kennis in het laatst der vorige eeuw van de 1850 H.A. Staatsduinen bij Schoorl geworden is, wekt ieders bewondering, zoowel bij het wandelen door den geaccidenteerden doolhof als na de klimpartij tegen den *Nok* bij Bergen of het *Zonneduin* bij Schoorl met de orienteer-tafel, van welke hoogten, meer dan 50 M. 1), men zoowel het geheele duinlandschap als het vèrstrekkende welvarende Noordhollandsche polderland kan overzien, terwijl naar het westen over de duinenruggen de zilveren blinklichten der zee den horizon afsluiten.

Die schoonste van Hollands duinen worden meestal betreden door den grot-ingang van het leuke *Bergerpaadje*, maar eer men daar komt, moet men van de Breelaan het *Zwartepad* door, in figuurlijken en werkelijken zin de zwarte vlek op al deze duinheerlijkheid. En treft ge het dan nog, dat bolderende wagens over dit pad rollen, dan wordt ge gehuld in gortofwolken, die het begin uwer wandeling bederven. Waarom moet hier kolengruis het mulle zand in een stofatmosfeer herschep- pen, die dompig tusschen de hooge wegranden blijft hangen? Het zou ongetwijfeld voor vele zomergasten een weldaad zijn als de bevoegde macht kon besluiten van dit pad, als 't dan noodzakelijk een rijweg moet zijn, een straatweg te maken.

Voor hen, die over minder krachtige beenspieren en longen beschikken, is deze omtrek ook te genieten door het bewandelen van den schilderachtig kronkelenden straatweg naar Schoorl, die bij Duinvermaak begint en 's zomers voert langs velden vol Oost-Indische kers 2), die fel opkleuren in het groene landschap, van het teerste crème-wit in allerlei schakeeringen tot het diepste donker-roodbruin, schooner haast nog dan de tulpen-velden in zuidelijker Kennemerland.

Wie nu zijn tochten nog verder wil uitstrekken, vindt ruimschoots gelegenheid tot allerlei uitstapjes: naar het eenzame Camperduin en de Hondsbosche Zeewering, waar men eerbied krijgt voor Hollands waterbouwkundigen en het badleven zich bepaalt tot een zeil om vier palen gespannen; naar Egmond a/d Hoef en Egmond-Binnen langs den prachtig belommerden weg, die bij „De Franschman”^{DOUWKUNDIGEN} ^{E STADSZIJDJE.} werd ontwor- aan het begin van den Ber- genschen Zeeweg een aanvang neemt; naar de put van Wil- lebrord en het Heilosche bosch met zijn zware hoog-opgaande stammen; naar Alkmaar met zijn statigen „Hout” en zijn kleurige kaasmarkt, die men Vrijdagsmorgens moet bezoeken als talrijke vreemdelingen door de in snellen dribbel- en schommelpas loopende kaasdragers voortdu- rend op zij geduwd, op- staren naar den Waagtoren, van welke zoo aanstonds de mechanieke heraut den tijd zal afkondigen, terwijl onder hem de bekende ruitertjes hun steekspel uitvoeren; naar en door de *Verbrande Duin- pan*, die den naam heeft een dorado te zijn voor kruid- kundigen; of, als ge van ongebaande wegen houdt, dwars door de duinen, begin- nend bij den Watertoren door lage boschjes, over kale en ruige toppen, langs kleine meertjes, naar zee....

En dan kan men natuur- lijk elken zonnedag het bad- leven te *Bergen aan Zee* mee- maken, genieten van het fraaie strand, dat met zijn betrekkelijk klein getal wind- stoelen en badkoetsjes een intiem, net karakter hand- as daar ter plaatse eveneens een toren

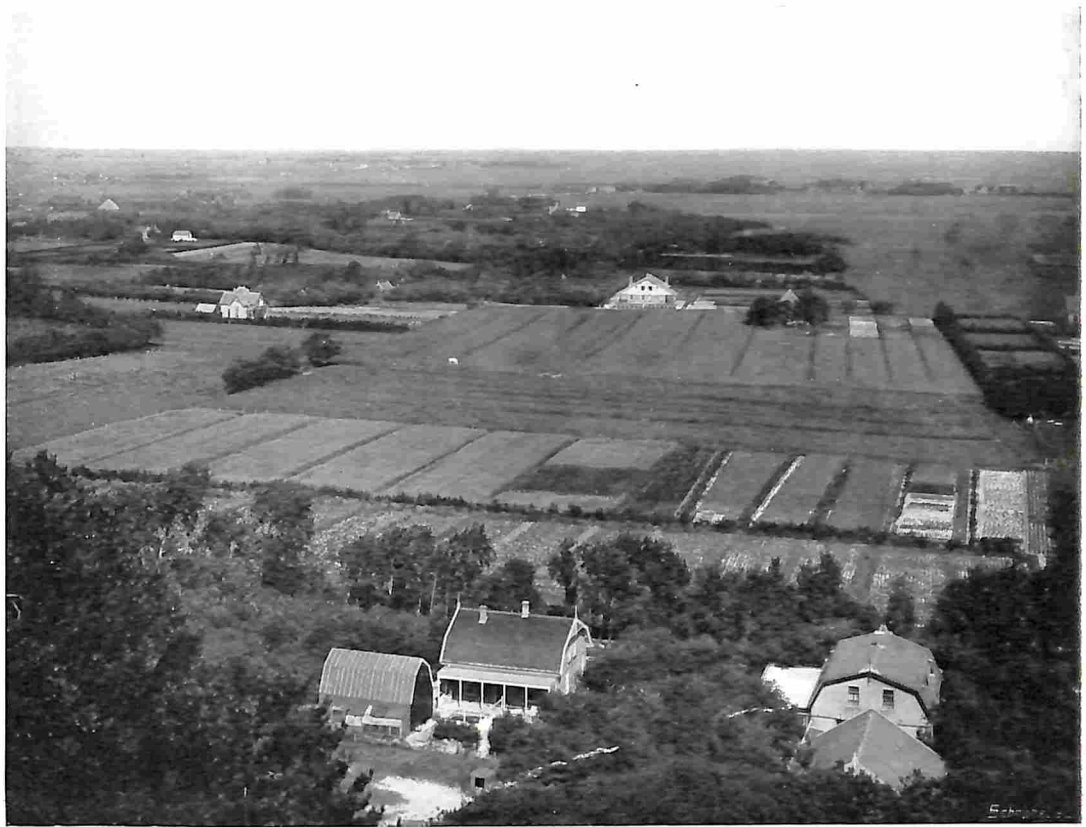

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT VAN DE DUINEN BIJ SCHOORL OP HET VLAKKE POLDERLAND.

haaft, zich dompelen in de koele golven en er verfrist en gesterkt uit te voorschijn komen als... de kwallen uw huid met hun afscheiding van scherp vocht niet al te zeer hebben geprikkeld; maar dat geschiedt alleen bij een bepaald getij en windrichting. En ge zult daar aan het strand wel eens met een medegast in een twistgesprek geraken over de aangevochten schoonheid van het Badhuis (Hotel Nassau Bergen), gebouwd door Berlage, die toezicht houdt op heel den aanleg van deze jongste der Noordhollandsche badplaatsen en die als deeg Hollander weinig op heeft met de pompeuse Kurhäuser, die vloeken tegen het eenvoudige duinlandschap.

Het strand, de zee, de horizon, de duintoppenlijn, 't is alles recht of lichtgebogen, uiterst eenvoudig, rustig ook in zijn fijne zachte kleuren. Berlage's strenge logica en waarheidszin hebben de enkele verspreide gebouwen en villa's, tot nu verzeen en

1) Het vierkante houten waarnemingsstation van den Trigonometrischen dienst daar dichtbij is nog eenige meters hooger.

2) Het zaad dezer bloemen wordt deels gewonnen voor sierplanten, deels voor uitvoer naar Engeland, waar men er een kruiderij voor sla en andere toespijzen van maakt.

golven gingen de vaartwegen, waar langs de opkomende handelssteden, de groote zee bereikten, waarlangs ook de vijanden te water tot voor hare wallen naderen konden. En in de eeu- ven van woeling en gisting vóór dat het graafschap Hol- land en de steeds in macht en aanzien klim- mendestad Am- sterdam de he- gemonie over de Nederlandsche graafschappen en zusterste- den bereikt had- den, was 'deze binnensee vaak het terrein, waar slag ge- leverd werd tus- schen de in bot- sing komende machten, ook in den oorlog met Spanje.

Was het niet in 1507 nog dat

Foto C. Steenbergh.

DE ZUIDERPOORT OF DROMEDARIS TE ENKHUIZEN. DE PORTIEK AAN DE ZEEZIJDE.

voorloopig voorziende in de behoefte, vertrouwd daarbij doen aansluiten. En zij doen het met hun pannenrood, zoowel tegen het lichtgele zand als de teerblauwe of donkergrijze lichten.

* * *
Dat *Bergen-Binnen* niet alleen een steeds drukker gezocht oord voor vacatiegasten is, maar ook meer en meer de aandacht trekt van hen, die zich de weelde kunnen veroorloven een optrekje of buitenverblijf te laten bouwen, in een aan natuurschoon rijke omgeving, blijkt den opmerkzamen wandelaar, die om de *Hertenkamp*, links van de Breelaan dwalend, den smaakvollen aanleg der nieuwe wegen tusschen boschjes en struikgewas gadeslaat en in zijn verbeelding daar reeds een tuindorp ziet verrijzen, waartoe de energieke *Bouwen Boucgrond-Maatschappij Bergen-Ein*nen het initiatief nam.

Het is wel de moeite waard bij deze grootsche onderneming nog even stil te staan, want als men nagaat, dat de terreinen door genoemde Maatschappij in exploitatie genomen, zich uitstrekken van de Breelaan tot de boerderij De Franschman, waar de Zeeweg aanvangt; dat Sparrelaan, Eeuwige Laan en een groot gedeelte van de Trambaan ze doorsnijden, dan begrijpt men van welk een groot belang het voor de toekomst van Bergen is, wat daar zal verrijzen.

Natuurlijk heeft de aanleg van dit toekomstige tuindorp reeds offers geëischt, zijn er reeds boschjes weggekapt, en zullen wel meer gedeelten van Bergerbosch en duincultuur moeten vallen; maar al zal hun schilderachtige ongereptheid en verkwikkende eenzaamheid telken jare wel verminderen, voor vernietiging van het natuurschoon behoeft gelukkig geen vrees te bestaan. De Raad van Beheer der Bouwmaatschappij en haar kunstzinnige directeur, de heer Benno Vos, stellen zich immers ten doel de te bouwen villa's en optrekjes zooveel mogelijk te doen aansluiten bij de omgeving met behoud van al wat den roem van het Bergerbosch uitmaakt. Men kan het reeds bij den nu zoo goed als voltooide hoofdweg en in de *Guurtjeslaan* zien, dat de landhuizen worden gebouwd op flinken afstand van de wegen en van elkaar, dat ze schuil gaan tusschen de boschages en door hun verhoogde terrassen prachtige uitzichten naar alle zijden bieden. Bouwkundig toezicht waarborgt verstoringen van den red uitgewaaiden toppen, grillig als Japansche dwergboomen, vlucht reigers, opgeschrikt uit hun eersten slaap, boven onze oorden zien kringelen, angstig met hun gekromde nekken en gestrekte bekken de lucht klievend. En verder, als we een roestig heitje beklimmen, donkerbruin afstekend tegen de rozen avondhemel, komt ineens leven tusschen de dennennen van het weggekapt boschje en ziet ge de schichtige nijntjes naar alle kanten vluchten in hun holen, die ze in den digen vooravond, toen het licht ter kimme neeg, wel meenden kunnen verlaten, zich veilig wanend tegen menschelijke ontrusting.

„O, die bosschen!” roept Mevr. Van Reenen in haar beschrijving uit. „Ik weet niet wanneer ze het verrukkelijkst zijn: in de lente, wanneer het teere groen als een sluier zich weeft om de twijgen, wanneer de nachtegaal zingt in het lage hout en de krook roept van verre, — in den zomer, wanneer de koelte valt in de lommerrijke lanen, waar het naaldlof ritselt en de lucht is vervuld van dennengeur, — in den herst, wanneer de duinen zijn gehuld in gewaden van goud, in alle schakeeringen, of in den winter, wanneer de kale takken zich kantig afteenen tegen de lucht en het sapgroene mos zich vroolijk legt schen de stammen, of als in Sneeuwmaand het zonlicht zich leedt in myriaden van kristallen, als een witte wade dekkend t weer lenteweelde wacht”.

Dat men, ondanks het telken jaar steeds drukker wordend verdelingenbezoek, toch nog zoo rustig en eenzaam kan wandelen in het Bergerbosch, pleit voor zijn uitgestrektheid. Een Zondags kunnen de dagjesmensen, wier weg meestal geleid wordt van het Stationnetje door de Breelaan naar de uitmonding „Duinvermaak” leidt, het in dit schoone oord wel eens t noodeloos druk en stoffig maken; maar wie zal den Alkmaars en zelfs den Amsterdammers, die voor een enkelen dag in Bergen verpoozing zoeken van stadsbenauwing en dagwerksleur, uitspanningsoord misgunnen?

Men moet ze hun zonnebad zien nemen op de hooge helling van het blinkende *Zandgat* en de jeugd er op zien stoeien en zien afduikelen, om te beseffen wat hier aan levensenergie wordt uitgevierd en aan levenslust wordt opgedaan. Daar, bij den Watertoren op den duintop — die met zijn

DE OUDE SCHEEPSANKERS UIT 1537, OPGEHANGEN TEGEN DEN RONDEELMUUR VAN DE ZUIDERPOORT OF DROMEDARIS TE ENKHUIZEN.

zijn bekoorlijk isolement verliezen, maar daarentegen al de geriefelijkheden der moderne samenleving deelachtig worden, die de Bouwmaatschappij voor de nieuwe bewoners inricht.

Eij voorbaat neemt het Verkeer reeds maatregelen om de ontwikkeling van dit historisch dorpje tot voornaam lustoord te bevorderen ook tot eigen profijt. De H. IJ. S. M. heeft n.l. een plan ontworpen, sneltreinen te laten loopen, die den reiziger van Amsterdam in 35 minuten naar Alkmaar brengen en, door rechtstreeksche verbinding, binnen het uur te Bergen aan Zee, welke badplaats daardoor een grootsche toekomst tegemoet gaat, al zal haar intimiteit er noodwendig onder moeten lijden. Maar welk een voorrecht voor de bewoners van onze hoofdstad en van andere Noordhollandsche plaatsen, dat ze zich in zoo korten tijd uit de zaken te midden van een grootsche natuurweelde zullen kunnen afzonderen.

Wat moet het daar een heerlijk wonen zijn!

Wij, stadsmensen, wier bezigheden ons niet veroorloven, zij 't ook slechts als forens, dagelijks iets van het buitenleven te genieten, kunnen hen benijden, die het voorrecht smaken een schoon oord als Bergen-Binnen hun woonstee te mogen noemen.

Dordrecht, Augustus 1913.

C. VAN SON.

en coquette moderne, roodbedakte villa's boden.

het frissche vlakke polderland met zijn st. **OF**
en het silhouet van Alkmaar's Groote K. **E ENKHUIZEN.**
een panorama dat aan het buitenland her
zegt, bedoelt natuurlijk het bergland, da
Holland's weiden en velden immer importste weken wordt onze aan-
het zoo jammer dat velen nog niet wetveer wakker geroepen voor dit
genot, zij 't in wat bescheidener vorm, oerk, de oudtijds versterkte
nieten is.

De *Staatsduinen*, die bij het stille dorpje ooi gebroken tentdak met hoogten bereiken en met de schoonste hetje en klokken spel draagt. oostelijke provinciën kunnen wedijveren, Vest-Friesland naar Stavoren lustoord voor den wandelaar, die niet teger moet dit massieve bouwwerk partij over mulle zandpaden en een huidbr. schilderachtige omgeving van opziet, maar een eerbiedwekkend bewijs, zijn opgevallen. *) Het sche- taaië volharding op dorre kale heuvelen eet op den voorgrond geeft er cultuur kunnen te voorschijn roepen.

Donkerkleurend klouteren de oude sparre blond door de verweering der kantig eikenloof en ruig struikgewas, w. antonig in zijn schaduwen, trossen lijsterbessen vroolijk opkleuren, or het eeuwige jonge dakenrood duinen op, haar blanke flanken en kruiner. ele felkleurige toetsen, aan huiving beschaduwend. En door die uren rijf onafscheidelijk verbonden. uitstreckende, klimmende en dalende bossen. nooiste schilderijen van de ten- slingeren zich talrijke paden, die door hur. dit jaar te Arnhem gehouden, en rijzingen telkens nieuwe heuvellandsel. rwerp door het rijke penseel ontrollen en ons zouden doen verdwalen, astert gegeven, en ook daar het wandelkaartje, dat duidelijk de weg het massale, ietwat stevig- duinenweelde doordrongen. Bij elk kruisp. omedarisegebouw in al zijn dwaalt bij den *Blijdensteinsweg* en de I. prekend nog van de weer- ringsweg en de *Groenevelds*aan, *Hazen*. Oud-Hollandsche steden, zooveel andere paden, doordringt tot 'zee beheerschten. De dagbla- waar geen geluiden van de buitenwereld 'n ons reeds, hoe verschillende vermoedt weinig, wanneer hij geen be. ppen van schilders en archi- terrein gemaakt heeft, dat deze bosschen. reeningingen tot behoud van rijkdom — wie keert er niet huiswaarts. neermalen plaatsen wij in ons blad sierlijk-grillige, lichtgele en donkerroode ka van dit merkwaardige bouwwerk, geurige thijm, blauwe scabiosa en camparij dit artikel niet meer het gebouw groote zeedenneappels! — te danken is, vel, d. ch slechts enkele onderdeelen den.

Foto C. Steenbergh.

DE ZUIDERPOORT OF DROMEDARIS TE
ENKHUIZEN.
DE PORTIEK AAN DE STADSIJDE.

pen, terwijl de begroting der daarmede gepaard gaande kosten gereed is en bij verworven steun deze stad en heel ons land een erfenis der vaderen van waarde blijvend kan verzekerd worden.

Gaarne sluit ook ons weekblad zich met den wensch tot het welslagen dezer pogingen bij de daartoe strekkende verzoekschriften aan en vraagt de belangstelling zijner lezers voor den Dromedaris.

Niet onwaarschijnlijk is het de plumpe vorm van het gebouw geweest, uit anderhalf rondeel bestaande met de poort tot doortocht, terwijl slechts een der torenachtige bouwsels een verhevenheid droeg, waarin de volksmond aanleiding vond om van den eenbultigen kameel of dromedaris te spreken. Daarnaast herinneren we ons echter, hoe Geertruida Carelsen, de veelzijdig begaafde schrijfster, hierbij meende een vergelijking te moeten maken met de namen der bolwerken van verschillende oude Duitse vestingsteden langs de Oost- en Noordzee.

Ook daar dragen die namen van uitheemsche dieren, in vroegere eeuwen ter onderscheiding van elkander daaraan gegeven. Het wereldverkeer der oude Hanzesteden bracht kennis van andere werelddoorden, waaruit met graagte geput werd als het namen gold, al kan dan ook wel de vorm van dit deel der Enkhuizer verdedigingswerken de woordspeling hebben aangereikt.

De Dromedaris in zijn tegenwoordigen vorm dateert van 1540. Het is zeer goed te begrijpen hoe, naarmate de Zuiderzee in omvang toenam door groote watervloeden, de scheepvaart zich al dieper landwaarts in verplaatste. Waren aanvankelijk de vestingwerken der stad Enkhuizen gericht naar de landzijde het meest versterkt, om zich tegen de invallen van najverige dorpen en steden te weer te kunnen stellen, toen visscherij en handel allengs grooter vloot en schepen van grooter afmetingen voor de stad brachten, waren daar belangen te beveiligen tegen overval van buiten. De havenwerken moesten vergroot, de toegang daartoe door bolwerken beveiligd, terwijl omstreeks 1540, de Zuider- of havenpoort om versterking vroeg.

Dit ondernemen kwam Enkhuizen op een uitgave van 17913 Karolingische guldens te staan, doch daarmede was dan ook een geduchte sterkte bereikt.

Reeds omstreeks 1400 was daar ter plaatse eveneens een toren

steden-mooi zich tot de regering wendden met verzoeken om de noodige medewerking tot het in stand houden van dit monument onzer volkskracht in zijn schilderachtige oudheid wel te willen verleen. De Dromedaris toch verkeert in zulk een bouwvalligen staat, dat het der stedelijke overheid van Enkhuizen, welke nog pas voor enkele jaren aan groote uitgaven meedoen moest, om den St. Pancrastoren aldaar gerestaureerd te verkrijgen, thans niet mogelijk is hierin te voorzien. Zij moet een beroep doen niet enkel op Staat en Provincie, doch ook op particuliere krachten, welke het behoud verzekerd wenschen. Noode zou zij tot afbraak overgaan, waarom een flink restauratieplan met hulp en voorlichting van eminenten rijksbouwkundigen werd ontworpen.

geweest, zooals de kroniek van Brandt meldt. Tijdens den bouw daaraan in 1396 had graaf Albrecht van Beieren te Enkhuizen een groot leger en een talrijke vloot verzameld, waarmede hij de Friezen bekampen ging, om hen met behulp van Engelsche huurotroepen onder Hollandsch gezag te brengen. Deze toren „van witten steen uit het water opgehaald”, heette naar de bezetting uit die dagen „de Engelsche toren”, hij was van boven van schietgaten voorzien en dus weerbaar. In 1489 werd de stad opnieuw versterkt naar de Zuidzijde; de poort aldaar werd met leien gedekt en van „hameien” of afsluitboomen voorzien. De uitbreiding der havenwerken, waarbij een deel der oude stadsgracht tot haven gemaakt werd, deed in 1528 een aanvang maken met een nieuwe steenen poort op het zuideinde, de offervaardigheid van burgerij en in aanzien klimmende magistraten gaf daarna het groote haven- en vestingwerk het aanzijn rond den Dromedaris, dat omstreeks 1540 voltooid was.

Uit die dagen dagteekenen ook twee oude scheepsankers, opgehangen tegen den verweerden rondeelmuur van den Dromedaris, welke nog heden de aandacht trekken van den wandelaar op dit plekje historischen grond.

Een der meest waardevolle argumenten voor het behoud onzer groote historische bouwwerken en de ons overgeleverde dingen uit vroeger tijden is naast de kennis der vervlogen eeuwen het feit, dat zij getuigen voor het nageslacht zijn van de daden door eenheid onzer vaderen verricht.

De historie onzer koopsteden, welke voor een groot deel de geschiedenis van ons land vormt, met der steden opkomst door visscherij en zeevaart of handel, de machtsvorming eener rijke en kunstzinnige burgerij, die haar welvaart dankte aan kloeken

durf, ondernemingsgeest en noeste vlijt, het leven en bedrijf onzer voorzaten speelden hier af op dienzelfden grond, waar nog de nimmer genoeg naar waarde te schatten en in eere te houden resten hunner bouwwerken als zoovele monumenten van hun werken en strijden tot ons spreken.

Want de Zuiderzeewas meer dan een vischrijk binnenzeetje, door haar golven gingen de vaartwegen, waar langs de opkomende handelssteden, de groote zee bereikten, waarlangs ook de vijanden te water tot voor hare wallen naderen konden. En in de eeuwen van woeling en gisting vóór dat het graafschap Holland en de steeds in macht en aanzien klimmende stad Amsterdam de hegemonie over de Nederlandsche graafschappen en zustersteden bereikt hadden, was deze binnenzee vaak het terrein, waar slag geleverd werd tusschen de in botsing komende machten, ook in den oorlog met Spanje.

Was het niet in 1507 nog dat

Foto C. Steenbergh.

DE ZUIDERPOORT OF DROMEDARIS TE
ENKHUIZEN.
DE PORTIEK AAN DE ZEEZIJDE.

de roemruchte Hertog Karel van Gelre een vloot uitrustte om Holland te bestoken met een leger van 3 à 4000 man. Medemblik werd genomen en platgebrand; over Alkmaar, Beverwijk en Spaarndam trokken de Gelderschen op Amsterdam aan om door het Sticht weer van hun veldtocht terug te keeren. Holland bekwam Friesland, Amsterdam verbrandde vele Geldersche schepen voor Bunschoten en eerst het frontmaken tegen een gemeenschappelijken vijand kon eenheid brengen in de Nederlandsche gewesten. Het is van die dagen van strijd te water en langs de boorden der Zuiderzee dat deze twee scheepsankers spreken, ze zijn zegeteekenen der stad Enkhuizen. Al werden ze ook gemakkelijk veroverd, ze bewijzen dat de sterkte der stad, de moed harer burgers en strijdbare mannen geducht werden door de overigens niet voor een klein geruchtje vervaarde Gelderschen. Deze dachten door een listigen overval de stad te veroveren, wat echter mislukte door een tijdig optreden der ge-waarschuwde burgerij. Want de Urker visschers, door visscheijbelangen aan de Enkhuizers verplicht, lieten zich bij die gelegenheid als goede bondgenooten kennen. De steen, tusschen de beide ankers ingemetseld, vermeldt in een tijdsvers deze feiten en het jaartal:

En ChVsaM InsIdIIs taCItIs sVb noCtesILetI
obrVere adnIXa e geLrICa psIdIa.
(xxij junij)

waaronder staat:

Anchora quâ in cernes ferro precisa bipeni,
Artes testantur, perfide Gelre, tuas.

Brandt's Kroniek geeft daarvan de volgende getrouwe vertaling:

de geLders' ontroV soCht enkhVIsens strIjdbre waLlen,
bIJ naCht Met haere LIst Van bVIten 't oVerVallen.
Dees' ankers, afgekapt, toen d' aenslag was gemist,
Getuigen, Geldersman, uw trouweloze list.

Inderdaad, waar in 1536 door Keizer Karel een vaste vrede met Hertog Karel van Gelre bedongen was, droeg dit perfide optreden der Gelderschen een minder mooi karakter.

Omtrent den toedracht der gebeurtenissen vonden we bij Dapper, die in zijn Ao. 1663 uitgegeven geschiedenis der stad Amsterdam, (waartoe toen ter tijd ook de ambtsheerlijkheden Urk en Emmeloord behoorden) van dezen mislukten aanslag op Enkhuizen melding maakte, het volgende bericht:

„In 1537 kwamen eenige Geldersche schepen, verzien met krijgsvolck en allerhande oorloghs tuigh, omtrent Urk ten anker, van meening om die van Enkhuizen te verrassen en t'overvallen. Eenige Oversten en krijgsknechten begaven zich uit de schepen aan Urk te lande; en dewijlze lichtelijk vermoedden dat zulx door d'inwoonders, die doorgaens hun vaart op Enkhuizen hadden, moghte verbreid worden, verboodenze op lijf straffe dat niemant zig zoude verstouten, om met eenigh vaertuigh van 't Eilandt af te steken.

Doch alzoo die van het Eilandt meer op eere en trouwe, dan op der vijanden dreigementen, dieze in de wint sloegen, pasten, vertrokkenze heimelik in der nacht met een schuit, en drie of vier perzoonen, na Enkhuizen, alwaerze den stedelingen, dien heimelijken aenslag der Gelderschen op de stad, betijds ontdekten, en zoo voorts wederom in de zelve nacht hun reize na Urk vervorderden, als de Gelderschen vast bezich waren om hun loop op Enkhuizen aen te zetten, van voornemen om den aenslagh op die stad in 't werk te stellen. Doch dit mislukte hen voor dien tijdt, en wierden aldus in hun hoope te leure

Foto Schotel.

DRIE VRIENDEN.

In 1602 zetelde binnen de muren van den Dromedaris de Enkhuizer Kamer der Oost-Indische Compagnie, waarnaar de toren toen de Oost-Indische toren genoemd werd. Bovendien strekte deze ook tot gevangenis der stedelijke arrestanten en misdadigers. Natuurlijk zijn in den loop der eeuwen verscheidene wijzigingen in het gebouw aangebracht. Het tegenwoordige dak van den Dromedaris schijnt, volgens Van Arkel en Weissman, pas in de 17de eeuw zijn tegenwoordige gedaante te hebben gekregen. Ook dagteekent de opstelling, waarin de portieken der eigenlijke Zuiderpoort vervat is, uit deze eeuw, hoewel aan de zeezijde een cartouche met het jaartal 1540 is ingemetseld. Het gebeeldhouwe lijstwerk met oorlogsattributen en de gebeeldhouwe zandsteen portiek (1649) aan de stadszijde, gekroond door het Enkhuizer wapen, zijn overigens merkwaardig genoeg. De doorgang is echter sedert jaren dichtgemetseld en de van ramen en deur voorziene ruimte dient tegenwoordig als opslagplaats van materieel voor den Rijkstelegraaf.

Bouwkundig is het ronde deel van het gebouw gelijkvloersch het meest bezienswaardig. Gedekt door een mooi stergewelf, — waarin jammer genoeg het vallende gewicht van het torenuurwerk, een groot gat geslagen heeft, — vertoont het naar alle kanten diepe nissen in de wanden, waar nog de oorspronkelijke schietgaten aanwezig zijn, typisch door hun zijgangen, waarin de bouten geschoven werden om het geschut mede vast te leggen.

Schoorsteenen boven de schietgaten hebben gemeenschappelijken uitgang naar den buitenmuur om den kruitdamp af te voeren. De schilden van het gewelf zijn van gebakken steen, de ribben zijn gehouwen met eenvoudig profiel en rusten op gebeeldhouwe kraagsteenen, waarvan een enkele zeer interessant figuurwerk vertoont.

De ruime en groote vertrekken van den bovenbouw, langs een steenen wenteltrap gelegen, worden afgewisseld met verscheidene op de gangen gelegen cellen, oudtijds in geregeld gebruik.

Luguber doen deze van ouderdom grauwe kerkers aan, waar het spaarzame licht door een diepe nis met betraald venster binnenvalt. Op het zien der schimmelige stroolegers op de van houtworm doorvreten vloeren naast het donkere, gemetselde krocht, waaronder de slaapstee der gevangenen was, doorflitst ons angst voor ratten en spinnekoppen, we rillen bij de onweerstaanbaar gesuggereerde gedachten aan het leed daar geleden en als we de dubbele, van klepluikjes voorziene deuren doen knarsen op de roestige, uit oud smeedwerk bestaande hengsels en de zware grensels rammeland smakken tegen de dikke, eikenhouten deurposten, huiveren wij voor deze obsessie-wekkende kerkers.

Een dezer cellen op de eerste verdieping is met eikenhout beschoten, waarin de gevangenen uit tijdverdrijf primitieve teekeningen gekorven hebben en verschillende opschriften uitgesneden.

De oudste dagteekenen van + 1570. Zoo vonden we er dit aandoenlijke:

Och verlangen, verlangen,
Hoe hebby mi omvangen,
Hadde mi hope niet ernert,
Verlangen hadde mi gants vertert.
Gesnede den 9e Novemb. 1575 bi mi
Meister Jacob van Dansick.

Aangrijpend is ook de volgende uitgesneden volzin:

O Groot Godt O Heemelskoning
bewaart mi.

Opmerkelijk hoe een weeke stemming der opgeslatenen hen vrome uitlatingen dicteert:

Looft God met harpen- en snarenspeel
Gi volk van Isrel!
Meister Janzoon Schelvisch 1575.

Een op ervaring berustend spreekwoord zegt wel terecht: De vroomste brieven worden van uit de gevangnissen geschre-

Foto R. Tefé.

MOEDERGELUK.

Schmabel, sl.

Foto P. Jonkers.

DE ONAFHANKELIJKHEIDSFESTEN, DOOR DE DIRECTIE DER N. V. PHILIPS' METAAL-GLOEILAMPEN-FABRIEK TE EINDHOVEN AAN DE KINDEREN VAN HAAR PERSONEEL AANGEBODEN.

Rhythmische oefeningen, uitgevoerd door 72 kinderen, op de maat van Nederlandsche Volksliederen.

ven. Merkwaardig is verder het klokkenspel van den Dromedaris, in het koepeltje opgehangen. Het bestaat uit 20 klokken, welke nog in goeden staat verkeerden en stammen uit de werkplaats van den vermaarden Amsterdamschen klokkengieter Hemony, blijkens een randschrift: Et-fidium-modulos-et-acuti-carmina-phoebi-vincemus-P. Hemony-me-fec-1675.

Slechts een ervan behoeft herstelling, anders is het met den koepel zelf gesteld, die algeheele vernieuwing vraagt. De klokken zullen geheel aan ijzeren binten moeten worden gehangen, vrij van het houtwerk om hun beweging bij wind en weer onafhankelijk van het torenschudden te doen zijn. De klank van het carillon is zeer mooi, door de kostbare en deugdelijke klokkenspijs verzekerd voor altoos, — bespeeld kan het niet meer worden, ook de herstelling van klokkenspel en klavier vraagt een flinke som gelds. Verder hangen in den koepel nog een drietal klokken van vrij groote middellijn, welke tot randschrift dragen:

Jhesus-Maria-iohannes-gerhardus-de-wou-me-fecit-anno-domini-1534. Een ander klokje, dat voorheen bij het afvaren van beurtschepen geluid placht te worden, vermeldt: Labor-vincit-omnia-Jan-verbruggen-me-fecit-Anno 1755.

De voorgenomen restauratie van den Dromedaris zal allereerst moeten voorzien in het stilzetten van den zijbeuk, welke verzakt en boven den poortdoorgang, afscheurt van den toren. Door inwendige verankering en bevestiging op de verdiepingen aan het hoofdgebouw kan dit tot staan gebracht worden.

Verder zullen voor vernieuwingen aan kap, spits, kruis en dakkapellen groote uitgaven moeten gedaan worden, veel is totaal verveerd, terwijl de muren moeten uitgehakt en ingevoegd, de ramen opnieuw van glas in lood voorzien en — last not least — de doorgang tusschen de beide portieken wordt in eere hersteld, waarmede het gewelf der Zuiderpoort weer vrijkomen zal.

Een laatste vrome wensch kan dan ook vervuld worden, de door den bouw en in gebruikneming van elders gelegen ziekenbarakken totaal overbodige en foei-leelijke, van rijkswege gestichte cholera-barakken, welke nog steeds het schilderachtige complex van dit stadsgedeelte ontsieren, zullen ongetwijfeld verdwijnen.

Moge de stad Enkhuizen voldoende hulp vinden bij haar ernstig pogen om hier een groote en goede restauratie te bewerkstelligen; ieder weldenkende, die hart heeft voor het mooie land onzer vaders en kindskinderen, zal er dankbaar door gestemd worden.

G. DE GRAAF.

DE ERWTENKEVER.

(Vervolg).

WAT geschiedt er dus? Ik tel het aantal eitjes op de peul van een boon, en ook dat der bevattende zaden, en na vergelijking dezer beide uitkomsten merk ik, dat, berekend naar vijf of zes gasten, er ruimschoots plaats is voor de geheele familie. Hier dus geen overtollige leden meer die, zoo uit het eitje gekropen van honger omkomen, allen kunnen hun deel krijgen van den goedgevulden schotel, alle gedijen voorspoedig. De overvloed der levensmiddelen houdt gelijken tred met de vruchtbaarheid der eitjes-legster. Indien de Bruchus steeds de boon verkoos als verblijfplaats voor zijn gezin, dan zou ik me zeer goed dien weelderigen rijkdom

van eieren op eenzelfde peul kunnen verklaren: het overvloedige voedsel, dat maar voor 't grijpen ligt, lokt een massa liefhebbers. Wat me de erwt echter leert, vervult me met verbazing. Wat beweegt de moeder haar zonen op een schrale groente aan den hongersdood prijs te geven? waarom tal van gasten genoodigd om een disch, waar slechts voor één is opgediend? Gemeenlijk gaat het anders bij het opmaken van den algemeenen balans des levens. Zekere voorzienigheid beheerscht de eierstokken en doet hun een zekere verhouding in acht nemen tusschen het aantal der verbruikers en den meerdere of minderen overvloed van de beschikbare spijs. De mestkever, de graafwesp, de doodgraver en de andere bereiders van geconserveerd voedsel voor huishoudelijk gebruik, stellen aan hun vruchtbaarheid beperkte grenzen, omdat de zachte broodjes van hun bakkerij, de korven van hun wild, de stukken uit hun ondergrondse verrottingsplaatsen, lastig te verkrijgen en per slot van rekening nog weinig loonend zijn.

De blauwe vleeschvlieg daarentegen is met zijn eitjes zeer royaal. Zich verlatend op den onuitputtelijken voedsel-rijkdom van een lijk verspreidt ze zeer mildelijk haar kiemen in 't rond, zonder op 't aantal acht te geven. Soms ook wordt de mondkost op arglistige wijze geroofd, iets, wat de jonggeborenen aan duizend gevaren blootstelt. In dat geval biedt de moeder door een overmatigen stroom van kiemen het hoofd aan de gevaren, die het nakroost bedreigen. Zoo is het b.v. het geval met de Oliekevers (Meloïden), die zich met levensgevaar van 't goed van anderen meester maken en daarom met een wonderbaarlijke vruchtbaarheid begunstigd zijn. *)

Het wijfje van den Bruchus kent noch de vermoenissen van een werkzaam leven, dat haar noodzaakt de sterkte van haar gezin te beperken, noch de ellenden van den parasiet, die haar de verplichting oplegt voor een talrijk nageslacht te zorgen. Op haar gemak, zonder moeilijke onderzoekingen, alleen door in 't zonnetje op de beminde plant rond te wandelen, kan ze aan ieder der haren voldoende leeftocht nalaten, ze kàn het, en de dwaas heeft het zich in 't hoofd gezet tot in 't onzinnige de peul der erwt te bevolken, waar de groote meerderheid der jongen van honger zal omkomen. Voor deze ongerijmdheid kan ik geen verklaring vinden; ze is te zeer in strijd met de gewone helderzindheid van het moederlijk instinct.

Ik ben sterk geneigd aan te nemen, dat de erwt, het oorspronkelijke lot niet is, dat de Bruchus bij de verdeeling der aardsche goederen is toegewezen. Het moet veeleer de boon zijn, die in elken korrel wel een half dozijn gasten en meer kan herbergen. Bij deze omvangrijke zaadkorrels is er geen schreeuwende wanverhouding meer tusschen het legsel van het insect en de voorradige levensmiddelen.

J. H. FABRE,
(Vert. door P. G.).

(Wordt vervolgd).

*) Waar nog bij komt, dat de kansen om het geschikte voedsel te bereiken, voor de Meloë-larven vrij gering zijn. S. L.

Schmabel, sl.

Foto M. M. Louwe.

HET DOOR SOMMER GESCHILDERDE DIORAMA DER NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPIJ OP DE LANDBOUW-TENTOONSTELLING TE SCHEVENINGEN.

*De Plantenkeuring der Ned. Maatsch.
voor Tuinbouw- en Plantkunde,
9 Sept. l.l. in „Artis” gehouden.*

CACTUS-DAHLIA'S.

TOEN ruim een tiental jaren geleden de Pioen-Dahlia's, toen nog aangeboden onder den naam Splendid-Dahlia's, meer verspreid begonnen te worden, waren er veel kweekers en liefhebbers, die van meening waren, dat nu de tijd van de Cactus-Dahlia's wel voorbij zou zijn en zij door dit nieuwe ras geheel verdrongen zouden worden.

Aanvankelijk had dit er dan ook wel wat van, de nieuwere vormen zag men overal aangeboden, zij werden algemeen geprezen. Doch wat goed is, verdwijnt zoo gauw niet en lang duurde het niet of men hoorde, dat in veel opzichten en vooral voor verschillende doeleinden de fijnere Cactus-Dahlia's toch inderdaad beter geschikt zijn, dan de zooveel grootere en wel wat grovere Pioen-Dahlia's.

Hier kwam nu nog bij, dat de speciaalkweekers van de eersten niet bij de pakken gingen neerzitten, doch er steeds op uit waren om hun bloemen te verbeteren.

Destijds hebben wij de vraag wel eens hooren stellen of verbetering der destijds ter keuring aangeboden bloemen nog wel mogelijk zou zijn, doch zij, die de prachtige collectie Cactus-Dahlia's, door de firma E. H. Krelage & Zoon te Haarlem op de laatste in Artis gehouden plantenkeuring zagen, meesten volmondig erkennen, dat die heel wat beter waren dan de verscheidenheden, enkele jaren geleden aangeboden.

Niet alleen is de vorm der bloemen nog fijner geworden, doch vooral haar stand werd veel beter, zoodat zij, die destijds neerhingen, nu op krachtige stelen flink rechtop staan. Duidelijk is dit te zien aan de hier afgebeelde *Dahlia John Riding*, die een Certificaat 1ste klasse mocht verwerven en dan ook buitengewoon mooi is, wat vorm, kleur en stand aangaat. De kleur dezer bloemen is schitterend, donker scharlaken rood en spreekt reeds op grooten afstand.

Zeer mooie nieuwe Cactus-Dahlia's zijn verder nog *George Schofield*, licht rose met witte punten; *Edith Carter*, geel met roode punten; *F. W. Fellowes*, levendig oranje en *Dolly* donkerrood met witte punten. Vooral de laatste is ook bijzonder sprekend.

Zij die zich deze nieuwere Cactus-Dahlia's aanschaffen, zullen daar zeker zeer veel plezier van hebben; zij zullen tot sieraad van den tuin strekken.

E. TH. W.

* * *

Foto C. Steenbergh.

CHABAUD ANJERS,

UIT DE MET EEN ZILVEREN MEDAILLE BEKROONDE COLLECTIE, INGEZONDEN OP DE 9 SEPT. L.L. GEHOUDEN PLANTENKEURING, DOOR DEN HEER J. C. MENSING TE AALSMEER.

Foto C. Steenbergh.

CACTUS-DAHLIA JOHN RIDING,

VERWIERF EEN CERTIFICAAT 1STE KLASSE, OP DE 9 SEPT. L.L. GEHOUDEN PLANTENKEURING. INGEZONDEN DOOR DE FIRMA E. H. KRELAGE TE HAARLEM.

CHABAUD-ANJERS.

De Anjelieren blijven steeds onder de meest gezochte tuinplanten behooren, wat niet te verwonderen is, want aan een mooien vorm paren zij lieflijke kleuren en een aangename geur.

Vooral de kultuur van z. g. n. Amerikaanse Anjers heeft in ons land gedurende de laatste jaren een enorme vlucht genomen en er zijn tegenwoordig speciale Anjerkwekerijen, wier bloemen, zelfs op groote buitenlandsche tentoonstellingen, met goud worden bekroond.

De Amerikaanse Anjers hebben echter het groote nadeel, dat zij voor kultuur in den vollen grond minder geschikt zijn. Men beweert wel, dat zij ook voor tuinversiering te gebruiken zijn, doch met enkele uitzonderingen zal men er weinig succes mede hebben en veel beter doet men er de z.g.n. Charbaud Anjers voor te gebruiken.

Eertijds waren de tuinanjers wel aardige bloemen, doch zij voldeden lang niet meer aan de eischen, die men er aan stelde en toen dan ook de prachtige Amerikaanse Anjers in den handel kwamen, begonnen veel liefhebbers ze meer en meer te veronachtzamen.

Toen nu bleek, dat de laatsten voor tuinkultuur niet geschikt waren, begonnen enkele kweekers zich op de verbetering van de eersten toe te leggen met het resultaat, dat het ras der *Chabaud Anjers* ontstond, waaronder prachtige bloemen worden gevonden. Zij zijn mooi regelmatig van vorm, staan op flinke krachtige bloemstelen, vertoonen mooie, heldere kleuren en zijn welriekend.

De Tuinanjers verlangen over het algemeen een voedzamen, goed water doorlatenden grond. Het best schaft men zich vroeg in het voorjaar jonge plantjes aan, die dan uitgeplant hetzelfde jaar nog rijkelijk zullen bloeien.

Is het des zomers droog warm weer, dan moet men niet vergeten ze geregeld te gieten en beginnen zij bloemen te vertoonen, dan kunnen zij ook van tijd tot tijd gegierd worden.

Onder de mooiste Anjers behooren *Jean Douglas* en *Bob Acres*, prachtig fluweelachtig scharlaken rood; *Mrs. Geo Marshall*, karmijnrood, *King George*, zuiver wit; *Queen Mary*, zalmkleurig; *Royal Velvet*, donker purper en *Eureka* levendig rose.

Op de laatste keuring der Maatschappij voor Tuinbouw waren door den heer J. C. Mensing te Aalsmeer enkele verscheidenheden dezer Anjers tentoongesteld, die algemeen bewondering wekten, en bewezen, dat men haar kultuur ook hier te lande reeds goed verstaat.

E. Th. W.

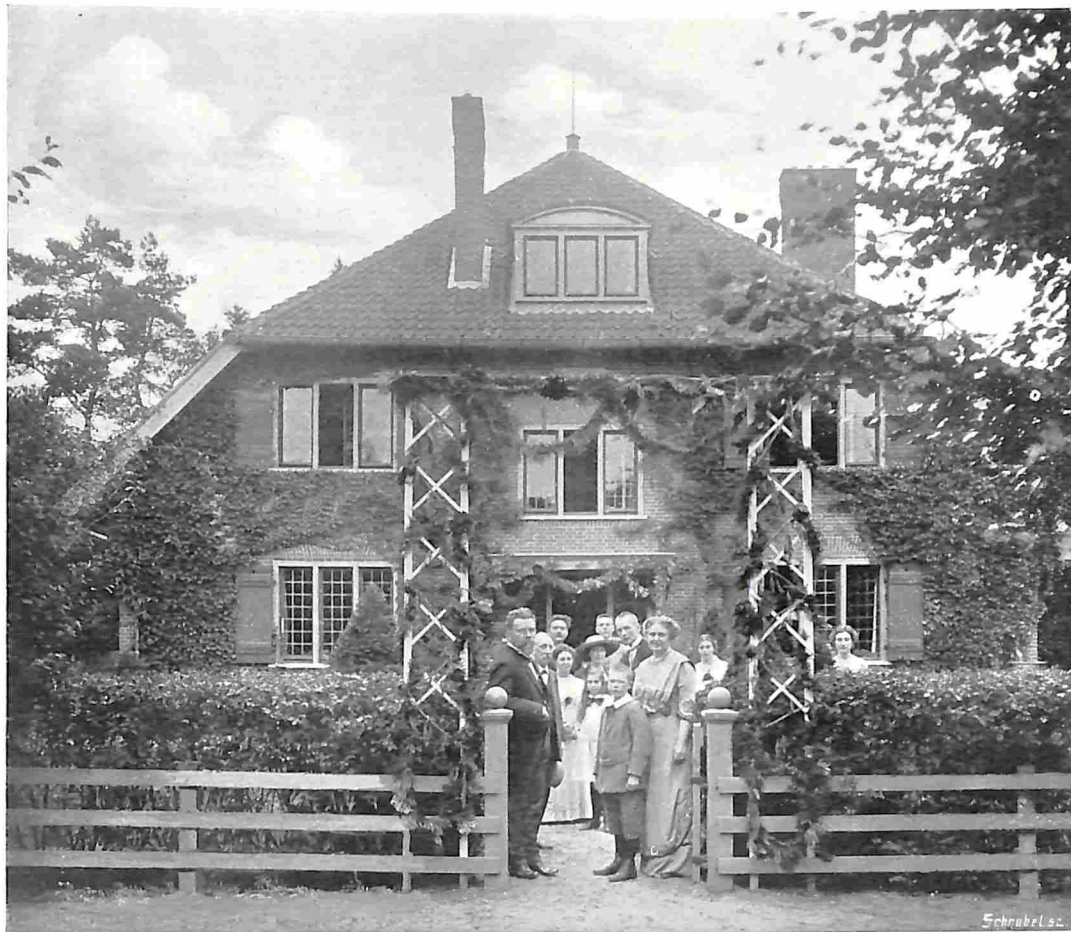

Foto G. Middendorp.

HET JUBILEUM VAN MEVROUW A. NOORDEWIER-REDDINGIUS.
DE ZANGERES (RECHTS) ONDER DE EEREPOORT, OPGERICHT VOOR HAAR HUIS AAN
DE BEETHOVENLAAN TE HILVERSUM. LINKS Dr. M. NOORDEWIER,
BERNARD ZWEERS, H. C. VAN OORT.

MEVROUW A. NOORDEWIER-REDDINGIUS.

DAT Mevrouw Noordewier onze grootste Nederlandsche zangeres is, was reeds lang eene onomstootelijke waarheid; en 't is in de laatste weken, wanneer hare vijf en twintigjarige werkzaamheid als concertzangeres herdacht werd, vaak genoeg herhaald.

Het zal de moeite loonen eens te onderzoeken aan welke eigenschappen de kunstenaressen deze reputatie te danken heeft, en zeker zal dat onderzoek dankbaarder werk zijn, dan 't opsommen van heel en half ware anecdotes, die met den aard en 't karakter der zangeres niets te maken hebben, en die slechts een scheef licht laten vallen op hare zoo sympathieke persoonlijkheid.

Wat hem, die het voorrecht heeft Mevrouw Noordewier te leeren kennen, het meeste treft, is de uit hare persoonlijkheid sprekende eerlijkheid en oprechtheid.

Eerlijk tegenover de kunst; eerlijk tegenover anderen; eerlijk tegenover zich zelf, legt zij op al hare kunstuitingen een stempel van spontane oprechtheid. En die oprechtheid verloochent zij nooit! Is eene compositie haar niet sympathiek; meent zij in de vertolking niet dat alles te kunnen geven wat de componist verlangt, zij zal zich niet aan de wedergave wagen. Wenscht iemand haar oordeel te vernemen over stem en talent, zij zal zich de uiterste moeite getroosten om den juiststen indruk te krijgen; maar, is die indruk ongunstig, niets zal haar weerhouden hare meening — o zeker! zoo zacht mogelijk — onbewimpeld uit te spreken. Heeft zij, naar hare meening, in de uitoefening van hare kunst nog niet het hoogste bereikt, zij zal 't ruiterslijk erkennen en niet rusten voor dat zij dáár gekomen is, waarheen haar idealen zin haar wees.

Niet rusten! Dat is eigenlijk het devies wat Mevrouw Noordewier in haar wapen voert. Hoe gemakkelijk is 't voor eene kunstenaress, die hare hoogte bereikt heeft, met een minimum arbeid een maximaal getal concerten af te werken, en hoevele doen niet zoo? Altijd de

oude, afgezaagde parade-nummers gevend, bekommeren zij zich niet om 't geen de nieuwe tijden opleveren, en blijven zij zich bewegen in den kleinen kring van een beperkt en in 't oneindige herhaald repertoire.

Niet alzo Mevrouw Noordewier! Toen Richard Strauss, een tiental jaren geleden, een overvloed van prachtige liederen publiceerde, was zij eene der eersten die eene keuze daaruit in hare programma's opnam. En 't waren niet de gemakkelijk te zingen en te begrijpen liederen die zij koos; liederen die haar een gemakkelijk en zeker succes zouden hebben bezorgd. Neen! de moeielijkste, de diepzinnigste, de verst van den gewonen weg liggende nam zij in hare bescherming en vertolkte ze zóó, dat ze den hoorders als eene openbaring tegemoet klonken.

De zangen van Diepenbrock, wijsgeerige uitingen van een diepen geest en een artistiek gemoed, die alleen tot hun recht komen bij eene volstrekt superieure vertolking, 't was alweer Mevrouw Noordewier die ze lanceerde, en daardoor den componist de plaats in de kunstwereld schonk, die hem krachtens zijne groote gaven toekwam.

Maar niet het moderne alleen vindt in onze groote zangeres zijn vertolkster. De Bach-beweging, het streven naar grotere bekendheid met, en — vooral! — naar betere, meer natuurlijke vertolking van de muziek des grooten Cantors, vond dadelijk in haar eene ijverige medewerkster. Hoe vele, tot vóór dien tijd, onbekende Aria's en Cantates van Bach heeft Mevrouw Noordewier aan 't licht gebracht. Met hoeveel liefde en zorg heeft

zij ze ingestudeerd, met welk eene overtuiging voorgedragen? Daarmee alleen reeds zou zij zich een onvergankelijken roem hebben verworven, want Bach is en blijft de grondslag van ons moderne musiceeren, en wie er toe bijdraagt het werk van Bach te populariseeren, brengt nieuwe en jonge krachten bij aan het muziekleven.

Dat alles spreekt evenwel meer van wát Mevrouw Noordewier dan hoè zij het doet. Ook hier kunnen eigenlijk slechts superlatieven de juiste begrippen aanduiden! Dat eene mooie, precieus stem aanwezig is, behoeft bij zulk eene zangeres geen betoog; dat die stem geschoold is tot in de uiterste finesses en gebruikt wordt met een souverain meesterschap, ook daarover zal niet getwist worden. Maar, met deze eigenschappen alleen blijft alle kunst toch nog maar beneden de oppervlakte; geeft zij slechts de doode letter. De „geest die levend maakt" komt uit andere hoedanigheden voort; wordt niet geboren uit de materie,

Foto G. Middendorp.

MEVROUW A. NOORDEWIER-REDDINGIUS TE MIDDEN VAN DE HAAR OP
11 SEPTEMBER GEBRACHTE BLOEMENHULDE IN HAAR WONING TE HILVERSUM.

Foto Persbur. Vaz Dias.

**DE OPENING DER TUINBOUWTENTONSTELLING TE BREDA OP 20 SEPT. L.L.
GROEP VAN GENOODIGDEN MET HET BESTUUR.**

No. 4 VAN LINKS: MINISTER TREUB. NAAST HEM IN HET MIDDEN GENERAAL
K. V. D. WALL, VOORZITTER VAN HET BESTUUR.

maar springt — goddelijke vonk! — op de bevoorrechten over.

Dat is ook haar geschied! Wat Aaltje Noordewier maakt tot de groote kunstenaar die wij kennen, het zijn hare eigenschappen van geest en gemoed; de scherpe blik waarmee zij aard en karakter van een muziekstuk weet te onderkennen; het warme medegevoel dat uit hare voordracht spreekt.

Daar zijn er geweest — ze zijn nu wel allen verstomd — die van eene koele voordracht durfden spreken! Dat waren de oppervlakkig oordeelenden, van wie gezegd kan worden „zij hebben waarmede elk gevoels-affect geuit werd, niet medevoelden; die meenden, dat alleen wat „dik opgelegd” wordt, gevoeld heeten mag.

Maar, ik zei 't hier boven, die stemmen zwijgen nu, en wel algemeen is de meening dat onze groote zangeres het juist zoo innig-goed verstaat, in verwante zielen de gelijk gestemde snaar te doen meetrillen.

Eene andere eigenschap die Mevr. Noordewier toont in elk concert waarin zij optreedt, is hare nooit verslappende, opgewekte frisch-

heid. Laat iemand beweren dat hij ooit een concert bijwoonde, waarin de zangeres „mat” zong en voordroeg! Dat komt voort in de eerste plaats uit haren echt artistiek zinn, die elke kunstpraestatie voor haar eene nieuwe genieting doet zijn, maar eene — en mochten andere zangeressen en zangers het wijze voorbeeld volgen! — uit haar vast genomen besluit nimmer op te treden, wanneer zij fysiek en „stimlich” niet in perfecte conditie verkeert.

Ik geef toe, menig Concertbestuur heeft door de consequente doorvoering van dat besluit moeilijke oogenblikken doorleefd, maar wie zal eene kunstenaar het recht ontzeggen, zelf te beslissen of zij in staat is de zeden naar waarde te dienen? En wie zal loochenen dat dit standpunt hoog, edel en artistiek is?

Al wat hierboven gezegd is, betreft de in 't publiek optredende, de kunstenaar. Over Mevrouw Noordewier, de vrouw en de moeder zou minstens evenveel te schrijven zijn.

Evenwel, dit doende, zou ik van het domein der openbaarheid overgaan naar dat van het intieme, huiselijk leven, en daardoor allicht zondigen tegen de wetten der kiesheid, en zeker de eenvoudige vrouw, die wars is van alle reclame, onaangenaam zijn.

Over dit onderwerp dus alleen dit: wie het voorrecht heeft Mevrouw Noordewier te ontmoeten, moet geraken onder

der de betoovering van hare vriendelijke, innemende, harmonische persoonlijkheid; hij moet gevoelen te staan tegenover een mensch, even hoog als de kunstenaar.

Zoo behoeft het dan niet overdreven te heeten, wanneer ik eindig met de stelling, dat de werkzaamheid van Aaltje Noordewier-Reddingius, een zegen geweest is voor de kunst niet alleen, maar voor allen die door haar voorbeeld en onder haren invloed geleerd hebben de kunst te dienen, zooals zij gediend worden moet.

WOUTER HUTSCHENRUYTER.

De muurteekeningen in het zweetkamertje van het Leidsche Universiteitsgebouw.

Een oud-Leidsch student schrijft ons:

— Uit de woorden door den aftredenden rector-magnificus, Prof. Dr. B. D. Eerdmans, aan bovenstaande kwestie in zijn rede bij de overdracht van het rectoraat gewijd, blijkt, dat het zweetkamertje op bevel van den opzichter der Rijksgebouwen is schoongewild, en dat den stucadoor dus geenerlei verwijt kan treffen, in tegenstelling met wat door de dagbladen was gemeld, en ook door den schrijver van het artikel „De muurteekeningen in het gebouw der Leidsche hoogeschool” in uw nummer van 15 September vermeld.

Aan het verslag in de *N. Rott. Ct.* van deze rede zij het volgende ontleend:

„... Dan wijst spreker erop dat de taak van den vertegenwoordiger der Universiteit naar buiten, den rector, niet evenredig is aan die van zijn collega's in het buitenland. Hij blijft verre van allerlei, wat bij hen uit hun waardigheid voortvloeit. Zelfs binnen de kringen der ambtenaren, die onze Universiteitsgebouwen in stand houden, is men niet gewoond met hem te rekenen. Hij mag zich voorstellen, zooals onlangs bij de plechtige uitreiking der eere-doctoraten, de sobere merkwaardigheden van ons Academiegebouw aan vreemdelingen te toonen, maar vergeet dan, dat de Rijksopzichter hier machtiger is dan hij; dat deze zonder daartoe te zijn aangezocht, ja zelfs tegen waarschuwingen in, het „zweetkamertje” met al zijn oude namen laat schoonwitten, omdat het te vuil is voor zijn zindelijken smaak.”

Het is te hopen, dat deze vriend van den witkwas bij de behandeling van de begroting van Binnenlandsche Zaken van de zijde van Kamer en Regeering de onvriendelijke woorden te hooren krijgt, die hij verdient. —

Bij welken wensch de Redactie van „Buiten” zich van ganscher harte aansluit.

Foto Persbur. Vaz Dias.

**DE OPENING DER DOOR HET KON. AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP
INGERICHTE TENTONSTELLING OP AARDRIJKSKUNDIG GEBIED.**

No. 3 VAN LINKS: Mr. PLEYNE, MINISTER VAN KOLONIËN. IN HET MIDDEN GEN.
VAN HEUTZ. No. 5 VAN RECHTS MINISTER VAN MARINE RAMBONNET.